

Український зелений шлях від ферми до виделки: крок за кроком

Вплив ЄЗК на аграрний сектор України: скористатися можливостями, уникнути загроз, вдосконалити агробізнес та сільські громади

Інформаційний центр
«Зелене Досьє»

За даними ФАО щонайменше **два мільярди людей на планеті не мають постійного доступу до достатньої кількості безпечної, поживної їжі, три мільярди не можуть дозволити собі здорове харчування.** А ми тим часом втрачаємо й марнуємо харчові продукти на кожному етапі їх виробництва та споживання. Потрібні глобальні зміни в усій харчовій системі – вважають науковці та дослідники.

У цьому випуску – про трансформації на глобальному рівні та про ініціативи господарників, які вже діють локально.

Фермери майбутнього

Екологічний кругообіг у колі співдружності

Органічне господарство кооператив «Родинний добробут» розташоване за 100 км від Києва у селі Великі Гуляки. На 20 гектарах городу та у власних теплицях вирощують овочі та зелень, загалом 16 видів різних рослин. Вся продукція має європейський органічний сертифікат «Органік Стандарт» з 2017 року. А ще тут живуть маленькі, але дуже працьовиті жителі – бджоли. «Ми за те, щоб наші рослини запилювались органічно, щоб якомога більше процесів відбувались природнім шляхом, – запевняють організатори. – У всіх процесах виробництва ми прагнемо максимально наблизитись до того, як це відбувається в дикій природі». Продукцію не тільки продають у звичних торговельних закладах, а ще збирають і доставляють протягом доби набори-кошики на замовлення, постачають у кілька київських ресторанів.

Цього року коло співдружності розширилося – господарство долучилося до програми, яку поширює в закладах харчування київська компанія «GreenAge».

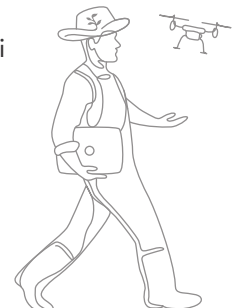
Сенс програми, яка стала переможцем минулорічного фонду українських стартапів, в тому, щоб надати друге життя побутовим відходам. «GreenAge» забирає відходи із закладів харчування, зокрема, саме харчові, найбільш складні для переробки. Для цього вони привозять до закладів спеціальні, чистенькі, контейнери, навчають персонал правильно розподіляти відходи, потім забирають до себе наповнені біовідходами контейнери (замість них привозять знов чистенькі), подрібнюють на своїй станції сортування з додаванням листя чи трави, роблять компост – напівфабрикат і відправляють його дозрівати на ферму в «Родинний добробут». А там знову – теплиці, город, бджоли-запилювачі, свіжа зелень та овочі, які поїдуть до київських ресторанів.

Наразі співдружність ще не пройшла повне коло, до ферми завезли тільки перші дві машини компосту, по 10 тонн кожна, але вже порахували, що матимуть приблизно 10 тонн компосту на тиждень, що повністю задовольнить потреби господарства.

«Біовідходами ніхто не хоче займатися, бо це дуже складно, ми єдині в Києві, - зауважує Артем Миргородський, засновник «GreenAge». – А потреба на такий продукт величезна, хоча, може й не дуже видима. В Україні бракує органічних добрив, а попит великий. Наш продукт виходить у 7 разів дешевше за біогумус. І у рестораторів дуже позитивне ставлення до нашої програми».

До програми охоче долучаються популярні заклади харчування, особливо ті, що націлені на інновації та майбутнє.

Ось такий виходить екологічний кругообіг у співдружності: ферма – ресторан – переробник відходів – ферма.

Ievgen Klopotenko 100 років тому вперед

11 сентября 2021 р.

Я вчуся думати про оточуюче. І команда 100 років тому вперед теж. Ми починали з фудсейвінгу. Це принцип, за яким продукти використовуються повністю і не вмирають. Ще відмовилися від пластикових трубочок та пластикового пакування тієї їжі, де це можна було зробити. Тепер от прийшли до сортування сміття. І це не просто про те, що ми розклали сміття на різні групи та вивезли. Ноу. Ми знайшли компанію, що буде вчити наш персонал та комунікувати з нами щодо всього процесу. З дуже прекрасного – з наших органічних відходів виготовляють компост, який потім стає добривом для однієї ферми. Їжа, по факту, перероджується.

Такі от локальні новини. Ділюся, бо це важливий досвід, який хочеться розповсюджувати.

Цьом.

САМІТ З ПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМ: ЧИСЛЕННІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА РЕЄСТР ВІДСТЕЖУВАННЯ ЇХ ВИКОНАННЯ

Саміт з продовольчих систем відбувся 23 вересня під час Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку. Вперше в історії світові лідери зібралися, щоб знайти нові способи виробництва здорових продуктів харчування для зростаючого населення світу без шкоди для планети. Є сподівання, що Саміт ознаменує початок **нової ери – сталого виробництва та споживання продуктів харчування**.

Саміту передував безпрецедентний 18-місячний підготовчий процес за участі урядів, бізнесу, фермерів, корінних народів, молоді, науковців та громадськості. Накреслено детальну дорожню карту шляху до світу, де повноцінне харчування буде доступне за прийнятною ціною і вироблятиметься з

мінімальною шкодою для природних систем, що підтримують життя на Землі. В рамках підготовчого процесу 148 країн провели національні діалоги для розробки більш інклюзивних стратегій побудови стійких систем харчування, 93 країни розробили національні плани відновлення своїх систем харчування, понад 150 урядів взяли на себе амбітні зобов'язання стосовно всіх аспектів глобальних систем харчування. У процесі підготовки сформовано 2200 ідей, 300 зобов'язань зафіксовано від сотень тисяч людей, які представляють усі прошарки глобального суспільства.

В результаті цього процесу окреслились п'ять основних напрямків діяльності, які є основними сферами прискорення дій для реалізації Порядку денного на 2030 рік через системи харчування:

- Нагодувати всіх людей
- Застосовувати природоорієнтовані рішення
- Забезпечувати справедливі засоби до існування, гідної праці, розширення прав та спроможності спільнот
- Розбудувати засоби впровадження
- Формувати стійкість до вразливості, потрясінь та стресів

Зобов'язання вносяться до онлайн реєстру (<https://foodsystems.community/commitment-registry/>), який вже доступний для всіх бажаючих і очікується, що цей новий механізм стане гарантією виконання численних обіцянок.

ООН НАПОЛЯГАЄ НА НЕОБХІДНОСТІ ПЕРЕФОРМАТУВАТИ ГЛОБАЛЬНУ СИСТЕМУ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ДЛЯ ПЕРЕХОДУ НА БІЛЬШ СТІЙКІ ХАРЧОВІ СИСТЕМИ

Новий звіт «Можливості багатомільярдного перепрофілювання сільськогосподарської підтримки для трансформації систем харчування», нещодавно оприлюднений на сайтах FAO, UNDP та UNEP, закликає до переосмислення та оновлення підходу, що використовується для підтримки сільськогосподарських виробників. Автори стверджують, що механізми державної підтримки сільського господарства у багатьох випадках перешкоджають переходу до більш стійких, справедливих, здорових та ефективних систем харчування, таким чином відволікаючи нас від досягнення Цілей сталого розвитку та цілей Паризької угоди.

Продовольчі системи та сільськогосподарський сектор досягли значних успіхів у виробництві продуктів харчування. Сьогодні нагодувати зростаюче населення, знизивши реальні ціни на продукти харчування із покращенням безпеки продуктів та зменшенням хвороб, що передаються продуктами харчування, – у багатьох країнах можливо. Однак, харчові системи також водночас і сприяють, і потерпають від наслідків складних глобальних та екологічних проблем, включаючи зміну клімату, деградацію навколишнього середовища та обмеженість природних ресурсів. Звіт про стан продовольчої безпеки та харчування

у світі за 2021 рік вказує на те, що світ не прямує до викорінення голоду й нестачі продовольства та недоїдання.

Цінове стимулювання та фіскальні субсидії – проблемні види підтримки. Вони породжують розрив між ціною від внутрішнього виробника та прикордонною ціною певного сільськогосподарського товару, надаючи перевагу окремим виробникам, можуть призвести до негативних екологічних наслідків виробництва та споживання. Ці субсидії тільки виснажують державні ресурси, які замість цього можна інвестувати у сфери, де прибутки вищі та вигоди більш тривалі.

Отже, необхідна переорієнтація сільськогосподарських субсидій на трансформацію систем харчування та зменшення тиску на довкілля, що не впливатиме на тип або обсяг сільськогосподарського виробництва, дозволить приймати більш ефективні рішення. Змінивши підходи до підтримки сільськогосподарських виробників, уряди можуть оптимізувати дефіцитні державні ресурси таким чином, щоб вони не тільки були ефективнішими, але й підтримували здоровий спосіб життя, природу та клімат. Це також може сприяти потужному економічному відновленню у світі після пандемії COVID-19.

КОМПАС СТІЙКОСТІ ХАРЧОВИХ СИСТЕМ

Компас стійкості харчових систем – це новий інструмент для допомоги у прийнятті рішень та розробці політики стійкості агровиробництва. Він пропонує структуру, основу на міждисциплінарному підході, що робить можливими рефлексивні оцінки та спрощує переговори щодо компромісів між різними стейкхолдерами.

Їжі приділяє увагу кожна людина щодня. Прийняти рішення про те, яку їжу придбати, може бути дуже складно, якщо дбати про стійкість продуктів харчування. Чи можу я собі це дозволити? Чи це здорово та безпечно? Чи це не шкодить навколишньому середовищу чи благополуччю тварин? Хто її виготовив і в яких умовах? Питання, на які ми маємо знайти відповіді, обираючи їжу, свідчать про складність прийняття рішень, а ще – про брак необхідної інформації.

Саме тому будь-які дії з трансформації харчових систем повинні розроблятися з урахуванням чотирьох взаємопов'язаних суспільних цілей: здорове харчування, довкілля, економіка та соціальна справедливість. Компас – це метрична система, розроблена для підтримки тих, хто приймає рішення в оцінці стійкості харчової системи. Він може генерувати всебічну інформацію про систему харчування, яка дає змогу проводити відповідні дії та переговори із залученням політиків з різних галузей. Основними для Компаса сталості харчових систем є 4 універсальні суспільні цілі, що описують загальні бажані результати харчової системи: здорова, адекватна та безпечна дієта для всіх; чиста і здорова планета; системи харчування, що підтримують загальне благополуччя і є економічно стабільними; справедливі, етичні системи харчування.

НОВІ ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ЄВРОКОМІСІЇ: СКОРОЧЕННЯ ХАРЧОВИХ ВІДХОДІВ

Розробка **Директиви про цілі скорочення харчових відходів**.

Директива стане однією з флагманських ініціатив, оголошених у стратегії ЄС «Від ферми до виделки» та запропонує юридично обов'язкові цілі скорочення харчових відходів, які підлягають оцінці. Це сприятиме обмеженню негативного впливу ланцюга постачання продовольства на довкілля та клімат, а отже – більш стійкій системі харчування.

Початковий документ пропонує для розгляду три опції таких цілей:

- базова – зменшити харчові відходи в ЄС на 15-25%
- середня – зменшити харчові відходи в ЄС на 25-35%
- розширена – зменшити харчові відходи в ЄС на 40-50%

Дорожня карта та початкова оцінка впливу ініціативи відкриті для коментарів та пропозицій з 1 по 29 жовтня 2021 року. Громадські консультації пройдуть у 2022, а прийняття документа Єврокомісією планується на другий квартал 2023 року.

МАЙБУТНЄ ПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМ: НАЦІОНАЛЬНІ ДІАЛОГИ, УКРАЇНА

Україна звітує про три пріоритетні напрями переосмислення національної продовольчої політики.

«Здорове харчування для всіх»: спрямування спільних зусиль на стійке споживання, зміни в гастрономічній культурі, зменшення втрат їжі та харчових відходів, запровадження систем безпечності харчових продуктів, розвиток крафтового й локального виробництва

«Дружнє до довкілля виробництво»: досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року

«Стійкість до ринкової нестабільності та доступність продуктів харчування для всіх»: зміцнення внутрішнього ринку і стимулювання експорту, посилення взаємодії зі світовими гуманітарними організаціями, підтримка малих виробників, забезпечення продовольчої безпеки, перехід до стійких моделей виробництва і збуту

«Для України тема продовольчих систем є однією з пріоритетних в державній політиці. Наша країна займає лідируючі позиції із забезпечення світового попиту на їжу і має перспективи до реалізації Цілей сталого розвитку, визначених ООН. Наразі в Україні триває громадська дискусія в рамках Національного діалогу, результатом якої стане Національний план дій з трансформації продовольчих систем. Зокрема, головним пріоритетом розвитку продовольчих систем в Україні є здорове харчування для всіх – забезпечення рівного доступу всіх категорій населення до якісного і здорового харчування», – заступник міністра економіки – Торговий представник України Тарас Качка.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЮНЕП ПРО ХАРЧОВІ ВІДХОДИ: СПРАВЖНІ МАСШТАБИ ДОСІ БУЛИ НЕДООЦІНЕНІ

Дослідження Програми ООН з навколишнього середовища показало, що справжній потенціал скорочення харчових відходів досі був недооцінений через неврахування всіх складових та масштабів харчових відходів. Наприклад, тільки у споживчому секторі (домогосподарства та громадське харчування) попередня оцінка Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO, Густавссон та ін., 2011) була занижена більше, ніж удвічі.

За даними звіту в 2019 році було утворено близько 931 млн тонн харчових відходів, 61% з яких згенеровано домогосподарствами, 26% – сектором громадського харчування, 13% – в роздрібній торгівлі. Тобто, в глобальному вимірі – 17% виробленого в світі продовольства марнується. Разом вони спричинили 8-10% глобальних викидів парникових газів.

ВІДХОДИ В ДОХОДИ: КОРИСНА ПРАКТИКА

Оливкове біовугілля

Невеликий сімейний бізнес «Кліміс» у Греції виробляє шпаклівку вапна та негашене вапно, при цьому вони використовують оливкові кісточки як джерело теплової енергії. Оскільки в цьому процесі оливкові кісточки не згорають повністю, чорний порошок перетворюється на біовугілля. Повторне використання цього залишку дає можливість створити додаткове джерело доходу та захистити навколишнє середовище. Власники підприємства 15 років експериментували, перш ніж розробили і нарешті розмістили на грецькому ринку брикети з оливкового біовугілля. Завдяки цьому новому екологічно чистому продукту бізнес збільшив свій дохід на 50%, забезпечив екологічно безпечну утилізацію продуктів згорання та ефективно використання природних ресурсів без втручання у життєвий цикл оливкових дерев. Цей вид брикету для барбекю є дуже вигідним, оскільки він виділяє на 30% менше окису вуглецю, ніж деревне вугілля.

Добрива з опалого листя

Київське ТОВ «ВЕЙСІПІ» у 2017 році виграло грант українського проекту бізнес-розвитку плодоовочівництва на переробку опалого листя і виготовлення гранульованого добрива. Наразі компанія отримує добриво, яке містить до 70% органічних речовин у сублімованому стані. Потрапляючи в ґрунт, гранули повільно віддають поживні речовини рослинам протягом 2-3 років. Отже, компанія реалізувала ідею екологічної утилізації опалого листя та виробництва якісного органічного добрива. Це досить прибуткова альтернатива спалюванню листя, що також сприяє зменшенню викидів парникових газів, зменшенню забруднення довкілля та скороченню використання хімічних добрив.

Алкольний напій із кавової гущі

Щорічно у світі викидається від 6 до 8 млн тонн кавової гущі, що є екологічною загрозою через брак переробки, утворення метану на сміттєзвалищах, а також через те, що кавова гуща містить фенольні сполуки, які завдають шкоди ґрунтам, річкам та морям. Однак, кавова гуща містить цінні вуглеводи, ліпіди та білки і є перспективним інгредієнтом у харчовій промисловості. Вченим з університету Сінгапуру вдалось розробити технологію перетворення кавової гущі на алкольні напої – команда науковців уже запатентувала відповідну технологію. Зараз вчені працюють над дослідженням терміну придатності першого прототипу та шукають можливості комерціалізації. За технологією після збирання кавової гущі її сушать та гідролізують, а потім ферментують отриманий гідролізат. Таким чином вдається отримати напій із вмістом алколю до 9%, подібний до пива, з фруктовими, квітковими та смаженими нотками, з біоактивними фітохімікатами та амінокислотами з антиоксидантами.

Базові публікації Інформаційного центру «Зелене досьє»:

www.dossier.org.ua
www.organicinfo.ua

Над випуском працювали:

Ольга Ігнатенко, Надія Шевченко, Катерина Шор
Редактор – Тамара Малькова

Дизайн та верстка:

Креативна агенція Art Ok
Аліна Пелех

Матеріал підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в межах грантового компоненту проекту EU4USociety.

Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження» та Європейського Союзу.

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

ПРЯМЕМО
РАЗОМ